

Tidpunkten för när dagersättning förfaller till betalning

Försäkringskassans ställningstagande

En dagersättning ska anses förfallen till betalning den dag ersättningen betalas ut. Med uttrycket den dag ersättningen betalas ut avses tidpunkten som ersättningen blir tillgänglig för lyftning.

Bakgrund och överväganden

Av 113 kap. 5 § socialförsäkringsbalken (SFB) framgår bl.a. att ett beslut inte får ändras till den försäkrades nackdel med stöd av 3 § samma kapitel när det gäller förmån som har förfallit till betalning.

Enligt allmänna förvaltningsrättsliga grundsatser kan en myndighet i princip inte ändra på ett beslut om en förmån till enskilds nackdel vad avser förfluten tid. Däremot bör en ändring av beslut som är till dennes nackdel i allmänhet kunna ske för framtiden. I de fall en förmån felaktigt har betalats ut för förfluten tid, återstår oftast bara möjligheten att återkräva beloppet (se RÅ 2004 ref. 47).

I allmänhet råder ingen tvekan om vid vilken tidpunkt en viss ersättning förfaller till betalning. Detta inträffar vanligtvis vid den tidpunkt då ersättningen ska betalas ut. Ersättning som redan har betalats ut (förskott) är förfallen till betalning.

Periodiserade förmåner, som till exempel handikappersättning eller bostadsbidrag, förfaller till betalning den dag i månaden som förmånen betalas ut, det vill säga en bestämd utbetalningsdag. Ett felaktigt beslut om periodiserad förmån kan följaktligen ändras med stöd av 113 kap. 3 § SFB före utbetalningsdagen.

Äldre praxis för dagersättningar

Enligt praxis förfaller förmåner som utgör *dagersättningar*, som till exempel sjukpenning, tillfällig föräldrapenning eller föräldrapenning med flera, till betalning den dag beslut fattas om ersättning som gäller för tid före beslutet. Ett beslut om ersättning för framtida sjukdagar kan ändras till nackdel för den försäkrade med stöd av 113 kap. 3 § SFB, men bara så länge *de dagar som beslutet gäller ännu inte har inträffat*. Anledningen är att ett beslut om rätt till dagersättning som avser förfluten tid, det vill säga ett retroaktivt belopp, enligt 113 kap. 5 § samma balk inte kan ändras till enskilds nackdel. Av det i praxis grundade synsättet om att en dagersättning förfaller till betalning redan den dag beslut om ersättning avses, synes motiverat med att den dagliga förmånen betalats ut löpande. En förmån

borde i sådant fall anses som utbetald eftersom det retroaktiva beloppet förfallit till betalning redan på beslutsdagen kl. 00.00. (RÅ 2004 ref. 47 och FÖD 1995:11).

Gällande rutiner i dag för utbetalning av dag ersättningar

Av GD-beslut framgår bl.a. att Försäkringskassan numera betalar ut dag ersättningar vid i förväg bestämda tidpunkter (se till exempel GD-beslut 40237- 2017, 2017-06-30). Som en följd är de ordinarie utbetalningsdagarna för sjukpenning fastställda till den 25, 26 eller 27 dagen i månaden beroende på födelsedag. För föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är utbetalningsdagen den 25 och för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning den 26 i månaden. I regel meddelas inte något särskilt beslut om utbetalning av dag ersättning och ett beslut om utbetalning anses därför i regel meddelat den dag då utbetalning görs.

Som framgår ovan av FÖD-avgörandet jämfört med GD-beslutet, har Försäkringskassans rutiner vid utbetalning av dag ersättningar förändrats i takt med utvecklingen och tillgängligheten av bl.a. digital teknik. Dag ersättningar utbetalas numera inte längre löpande av Försäkringskassan, utan vid i förväg bestämda tidpunkter. Beslut om utbetalningar uppfattas i regel också som meddelade först den dag som utbetalningen görs. Många beslut om rätt till bland annat sjukpenning är också villkorade så att det är först i samband med utbetalningen som ett slutligt beslut om rätten till ersättningen fattas. Således har den praxis vad avser tidpunkten för när en dag ersättning är förfallen till betalning blivit inaktuell. Rådande praxis är varken anpassad eller tillämpbar utifrån de arbetsrutiner som numera gäller vid Försäkringskassan. Det finns därmed en oklarhet av begreppet ”vid vilken tidpunkt dag ersättningar ska anses vara förfallna till betalning”. Försäkringskassan anser därför att det finns skäl att göra ett rättsligt ställningstagande i frågan.

Det innebär svårighet att använda sig av äldre praxis

Enligt Försäkringskassans mening medför det svårigheter för Försäkringskassans handläggning att kvarstå i uppfattningen att en beslutad dag ersättning förfaller till betalning redan dagen ersättningen avser. Detta mot bakgrund av numera gällande rutiner om bestämda utbetalningsdagar för dag ersättningar och att besluten om rätten till ersättning numera oftast fattas först i samband med utbetalningen. Ett exempel är Försäkringskassans avsaknad av möjlighet att kunna stoppa en dag ersättning som är grundad på ett felaktigt beslut, men som enligt nu gällande rutiner ännu inte har betalats ut.

Anledningen till ovanstående komplikation är att ett beslut enligt 113 kap. 5 § SFB inte får ändras till den försäkrades nackdel med stöd av 113 kap. 3 § SFB när det gäller en förmån som förfallit till betalning. Utifrån gällande praxis om dag ersättning återstår därför i fall som det redovisade endast för

Försäkringskassan att återkräva felaktigt utbetalt belopp. Omständigheten att Försäkringskassan inte redan i ett tidigt skede i handläggningen kan stoppa en felaktigt beslutad dag ersättning utan som nu, hänvisas till att först betala ut ersättningen och sedan återkräva densamma, ter sig - och då inte minst för den enskilde - som svårbegripligt, ineffektivt och kostsamt.

Enligt huvudprincipen är fordran förfallen till betalning vid tidpunkt som följer av avtal eller beslut. Som anges ovan betalar Försäkringskassan numera inte ut dag ersättningar löpande. Utbetalningar görs således vid förutbestämda tidpunkter. För att undvika onödig och kostsam administration, såväl för den enskilde som för myndigheten, anser Försäkringskassan att tidpunkten för när en dag ersättning ska anses vara förfallen till betalning är först den dag det beslutas att den ska betalas ut till den enskilde. Försäkringskassan avser härmed den tidpunkt som dag ersättningen blir *tillgänglig för lyftning* enligt rutinerna för periodisk utbetalning med automatik (PUMA). Även vid beslut om utbetalningar som inte görs enligt PUMA, till exempel förskottsutbetalningar, interimistiska utbetalningar eller andra dag ersättningar, avses med förfallotidpunkt den tidpunkt då ersättningen blir tillgänglig för lyftning. En sådan tolkning är - förutom vad som anges ovan - också mera i enlighet med förvaltningslagens regler om smidighet och kostnadseffektivitet än vad som är fallet med nuvarande förfarande. Försäkringskassan bedömer således att tolkningen är förenlig med tillämpliga bestämmelser och att den även står i överensstämmelse med RÅ 2004 ref. 47.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

113 kap. 3 och 5 §§ samt 107 kap. 12 § socialförsäkringsbalken (SFB)

6 och 9 §§ förvaltningslagen (FL)

Prop. 1977/78:20 s. 96

RÅ 2004 ref. 47 och FÖD 1995:11

Mikael Westberg

Per Mikael Dreifaldt